

2/ DE ROEPING VAN PROFETEN

Het is niet zo moeilijk te zien waarom Genesis 1–4 een goede inleiding is op profetie. De profetische beweging begint zodra de Schepper zijn schepsel aanspreekt. En God spreekt de mens aan omdat hij het goede wil (TOV) voor de mensheid. Hij zegent, geeft richting, biedt het goede aan (Je mag eten!), waarschuwt (“eet niet, want...”), roept en nodigt uit (“Waar ben je?”), confronteert, geeft gevolgen aan, belooft, geeft hoop en opent een nieuwe toekomst. Hier vinden we een patroon dat bij de profeten voortdurend terugkomt. Juist omdat de Schepper zijn “TOV” plan niet opgeeft roept hij profeten. Als dat geen GOED NIEUWS is – EVANGELIE!

God spreekt... en wil blijven spreken

In het scheppingsverhaal staat er tien keer ‘**God zei...**’ en dan nog één keer: God zegende hen, **zeggend**. God heeft echt wel iets te zeggen. En dat deed (doet?) hij vaak via profeten. “**Profeet**” is afgeleid van het Griekse **prophētēs**. Dit woord bestaat uit twee delen: “**pro-**”, wat “voor” of “namens” betekent, en **phēmí**, wat “spreken” betekent (gedachten bekendmaken).

Profeten wisten zich op de een of andere manier **geroepen** om een woord van God te brengen. De Bijbel zegt talloze keren: “**God zei...**”, “**Het woord van de Heer kwam tot...**”, “**Zo spreekt de Heer...**”. Maar hoe ervoer een profeet dat concreet? Een hoorbare stem? Een innerlijke overtuiging? Een visioen of een droom? Een intens proces van reflectie? Een overweldigend moreel inzicht vanuit de TORAH? Soms vertelt de Bijbel heel even iets over de ervaring. Vaak niet. Misschien doet dit er ook niet echt toe. Uiteindelijk gaat het erom dat een boodschap serieus genomen wordt als komend van God. Het betekent wel dat God spreekt, maar via mensen. En zodra het goddelijke door het menselijke komt, krijgen we te maken met taal, persoonlijkheid, cultuur, geschiedenis, en ja... ook interpretatie.

- Moeten we altijd precies kunnen uitleggen **hoe** een profeet Gods woord ontvangen heeft?
- Kan de gedachte dat Gods woord altijd **via mensen** tot ons komt ook ruimte laten voor **menselijke beperktheid en interpretatie**?
- Wanneer wordt de uitspraak “**God heeft mij gezegd...**” volgens jou gevaarlijk?

Niet enkel woorden

In Genesis 1 overheerst het werkwoord **AMAR** - zeggen. Wanneer God na de zondvloed tot Noach spreekt, verschijnt in Genesis 8:15 een andere belangrijke woordstam: **DABAR** (spreken) en **DAVAR**, dat kan ondermeer betekenen: woord, uitspraak, handeling, zaak, aangelegenheid. Deze veelheid aan betekenissen is interessant. In het bijbelse denken hoeft Gods communicatie niet beperkt te blijven tot hoorbare zinnen. God kan zich laten kennen door: woorden, gebeurtenissen, daden, geschiedenis, symbolische handelingen, ontmoetingen, natuur, menselijke ervaringen.

Hebreeën vat het later prachtig samen: “**Nadat God vroeger vele malen en op vele wijzen tot de voorouders gesproken had door de profeten, heeft Hij nu... tot ons gesproken door de Zoon.**” — Hebreeën 1:1,2

Vele malen. Op vele wijzen. Dat is belangrijk. De Bijbel zelf presenteert goddelijke communicatie niet als één uniform verschijnsel. Mozes is niet Elia. Amos is niet Jesaja. Ezechiël is niet Jeremia. Een droom is geen visioen. Een profetische redevoering is geen symbolische handeling. Een psalm is geen apocalyptisch visioen. En zelfs aan eenzelfde persoon kan Gods communicatie variëren: zo komt Gods boodschap aan Elia, nadat hij honderden priesters heeft laten ombrengen, niet in storm, aardbeving of vuur (zoals zijn eigen optreden was op de Karmel), maar in de stilte van een zachte bries.

- Waarom zou God volgens Hebreeën 1 “**op vele wijzen**” spreken en niet altijd op dezelfde manier?
- Zou het kunnen dat we belangrijke zaken verliezen wanneer we **één bepaalde vorm van goddelijke communicatie** als de enige geldige beschouwen?
- Wat vind je van het idee dat Gods Woord kan komen in stilte?

Horen, zien en ... niet zwijgen

De Hebreeuwse Bijbel gebruikt verschillende termen om profeten aan te duiden.

- **NAVI (351 x)** is het gewone woord voor profeet. Het komt van de stam NAVA – ‘spreken of uitroepen’. Een bijzonder verhelderende tekst staat in Exodus 7. God zegt tegen Mozes: “**Aäron, je broer, zal jouw profeet zijn.**” Aäron voorspelt daar niet Mozes’ toekomst. Hij **spreekt namens Mozes** tot de Farao. Dat geeft ons een belangrijke sleutel: Een profeet is in de eerste plaats iemand die een boodschap namens een ander verwoordt. Dan mag je maar hopen dat er ook luisteraars zijn: “**Hij zal in uw midden profeten laten opstaan, profeten zoals ik. Naar hen moet u luisteren.**” - Deut 18:14,15
- Twee woorden, **CHOZEH (51x)** en **RO’EH (12x)**, komen van een stam die ‘zien’, ‘schouwen’ betekent. 1 Sam 9:9 “**wat nu een profeet (NAVI) heet, werd vroeger een ziener RO’EH) genoemd.**” Profeten als zieners. Let wel: het woord zieners zou ons ertoe kunnen brengen om profeten vooral te zien als mensen die de toekomst zien en voorspellen. Ja, een profeet ZIET iets. Echter niet noodzakelijk de toekomst. Veel vaker gaat het om de **huidige werkelijkheid anders zien**. Zo ziet Amos uitbuiting waar anderen een succesvolle vrome samenleving zien. Waar anderen een indrukwekkende tempel zien, ziet Jeremia valse veiligheid (Jer 7). Waar anderen politieke macht zien, ziet Jesaja hoogmoed. Waar anderen een hopeloze ballingschap zien, ziet Deutero-Jesaja een weg door de woestijn. **Een profeet helpt mensen hun werkelijkheid met andere ogen te bekijken.**
- **SHAMA** Spreken, zien... en ook **horen, luisteren**. Dit wordt heel mooi geïllustreerd in het verhaal van de jonge Samuel (zijn naam is afgeleid van dit woord SHAMA). Hij moet leren de stem van God te horen en te herkennen. Uiteindelijk zegt hij: “**Spreek, heer, want uw dienaar luistert.**” (1 Sam 3:9-10). En ook Jesaja 6:8 is betekenisvol: “**Toen hoorde ik de stem van de Heer zeggen: Wie zal Ik zenden?**” Dat laatste is belangrijk: de profeet ontvangt niet alleen informatie, hij wordt geacht erop te reageren. SHAMA betekent niet enkel horen of luisteren, maar ook **gehoor geven**.

Samenvattend

Mensen die zagen wat anderen vaak niet zagen, of niet wilden zien (onwil, tunnelvisie); mensen die visie hadden. Niet zozeer toekomst voorspellen, wel het actuele gebeuren interpreteren, duiden en gevolgen aangeven. Verbanden zien, gevolgen inschatten. Een scherpe, gezonde kijk op wat er gebeurde (onrecht, gevaar, foute keuzes, ...) en die dan hun mond opendeden: duiden, waarschuwen, oproepen tot bekering (omkeren, van richting veranderen). En ook belangrijk: mensen die konden luisteren vooraleer te spreken.

Profeten waren vooral actief in tijden van crisis... Je mag maar hopen dat ook de crisistijd die we vandaag toch beleven er nog mensen zijn, jong en oud, die een gezonde kijk hebben en hun mond durven te openen. Dat er nog stemmen weerklinken. Niet: horen, zien en zwijgen...

Maar ook niet meeheulen met de stroom van fake news, ophitserij, bangmakerij... Wat de bijbelse profeten betreft is het voor ons simpel. Jesaja is een profeet, Jeremia ook, en Hosea, en Micha... Voor de mensen toen met het soms verwarrend en onzeker zijn geweest. Er klonken heel wat stemmen, van profeten en would-be profeten (Jeremia / Hananja – Jeremia 28). In onze tijd is dat niet anders.

- Wat is volgens jou moeilijker: **goed zien, goed luisteren of durven spreken?** Kun je dit alles leren?
- “**Een profeet helpt mensen hun werkelijkheid met andere ogen te bekijken.**” Welke dingen zien wij vandaag misschien niet meer omdat we eraan gewend geraakt zijn?
- “**Als er vandaag profeten zouden opstaan:** wat zouden zij ons helpen zien, waar zouden zij ons toe oproepen, welke veranderingen zouden ze voorstellen, en welke hoop proberen wakker te houden?”
- Wij noemen onszelf **een profetische kerk**... Is het voldoende om onze ‘klassieke’ profetieën te kennen? Wat zou onze boodschap moeten zijn? Zijn er thema’s waar we meer zouden moeten over spreken?
- Hoe vermijd je dat “profetisch spreken” ontaardt in **ophef, polarisatie, fake news of bangmakerij?**

De profeet als raadgever

Door hun heldere visie en hun capaciteit om goed te verwoorden waren profeten vaak goede raadgevers. In 1 Sam 9 wordt Samuel geraadpleegd door koning Saul. Er staat een interessante uitleg bij: “**Vroeger zeiden men in Israël wanneer men God om raad wilde vragen: ‘Kom, laten we naar de ziener gaan,’ want wat nu een profeet heet, werd vroeger een ziener genoemd.**” Meerdere profeten traden op als hofadviseurs, zoals Elia bij Achab, Jesaja bij Hizkia, Jeremia bij de laatste koningen van Juda. Deze profeten speelden een cruciale rol in de geschiedenis van Israël en Juda door koningen te begeleiden, te waarschuwen en

soms rechtstreeks te confronteren met Gods oordeel of belofte.

Hun boodschap was niet stereotiep. Zo adviseerde Jesaja koning Hizkia om niet te buigen voor de Assyriërs, terwijl Jeremia opriep om zich aan de Babylonische koning Nebukadnezar ("Gods knecht" genoemd) te onderwerpen. De ene situatie is de andere niet...

- **Waar of bij wie ga jij om raad** wanneer je raad nodig hebt?
- **"Profetische boodschap was niet stereotiep."** Wat leert dit ons over eenvoudige antwoorden zoals: "De Bijbel zegt altijd dat..."? En waarom kan een goede beslissing in de ene situatie verkeerd zijn in een andere?

De profeet als iemand die roept: "Keer terug!"

Een profeet houdt de mens tegen op een verkeerde weg en roept: "Kom terug!" *"Telkens opnieuw vermaande de HEER Israël en Juda bij monde van de profeten en de zieners: 'Keer terug van jullie dwaalwegen en houd je aan mijn geboden en bepalingen, aan de wet die ik jullie voorouders heb opgelegd en die jullie door mijn dienaren de profeten is overgeleverd.'* (2 Kon 17:13)

Dat woord **terugkeren** is fundamenteel in de profeten. Hebreeuws: **SHUV** - omkeren, terugkeren. Beking is bij de profeten vaak veel concreter dan een religieus gevoel. Terugkeren betekent: opnieuw recht doen, ophouden met uitbuiten, afgoderij verlaten, vrede zoeken, de zwakke beschermen, trouw zijn of worden. *"Keer voorgoed terug naar die God. Laat je leiden door liefde en recht. Blijf voortdurend hopen op je God."* (Hosea 12:7)

In het nieuwe testament is Johannes de Doper de spreker van dienst: *"Johannes ging in de omgeving van de Jordaan verkondigen dat de mensen zich moesten laten dopen en tot inkeer moesten komen, om zo vergeving van zonden te verkrijgen."* (Luc 3:3). Een stem die klinkt in de woestijn (woestijn – MiDeBaR: lett.: zonder woord / MeDeBaR: het spreken – op een dorre, stille plaats waar stemmen zwijgen, klinkt plots een andere stem). Het O.T. 'TESHUVA' (van SHUV terugkeren) wordt hier METANOIA – vernieuwing van denken, verandering van mentaliteit. Dit zou moeten leiden tot een nieuwe manier van leven en handelen: *"Breng vruchten voort die een nieuw leven waardig zijn, en zeg niet meteen bij jezelf: Wij hebben Abraham als vader."* (Luc 3:8) Die vruchten zijn heel concreet: lees de verzen 10 -14.

- **Het woord beking** is bij de profeten heel concreet. Is dit ook zo in christelijke kringen?
- **Is beking een eenmalig iets?** Of moet een individu (of een groep) bereid zijn om af en toe 'terug te keren'? Terugkeren waarvan en waarnaar?

Profetie is ook spreken over hoop

Profeten waarschuwen. Soms bijzonder scherp. Maar daarmee is slechts de helft verteld. Ook het laatste deel van bovenvermeld vers (Hos 12:7) is relevant: **hopen op God**. In de vorige studie zagen we dat Gen 3 uitloopt op hoop. Ook bij de profeten is dit een rode draad die laat zien dat 'terugkeren' kan, en de moeite waard is: *"Laat de goddeloze zijn slechte weg verlaten, laat de onrechtvaardige zijn snode plannen herzien. Laat hij terugkeren naar de HEER, die zich over hem zal ontfermen; laat hij terugkeren naar onze God, die hem ruimhartig zal vergeven."* (Jes 55). God zoekt de mens niet om hem te kunnen betrappen en straffen, maar om de relatie opnieuw mogelijk te maken zodat TOV weer kan openbloeien. In het verhaal van Johannes de Doper wordt het woord EVANGELIE gebruikt (Lc 3:18). Passend! **Jeremia** spreekt over oordeel. Maar ook: huizen bouwen, tuinen planten, een nieuw verbond (Jer 28 / 31). **Jesaja** spreekt over ballingschap. Maar ook: een weg door de woestijn die mogelijk is, hindernissen en gevaren die uit de weg geruimd worden (Jes 40:3); en zelfs *"De woestijn en de dorre plaatsen zullen vrolijk zijn, en de wildernis zal zich verheugen en zal bloeien als een roos"* (Jes 35:1). **Ezechiël** ziet verwoesting, maar ook: dorre beenderen die weer leven (Ez 37). **Micha** klaagt leiders aan. Maar ziet ook: zwaarden die tot ploegijzers worden omgesmeed (Micha 4:3)

De profeet is geen donderpreker en geen beroepspessimist. Hij weigert wel twee soorten valse hoop: "Alles komt vanzelf goed." maar ook: "Er kan niets meer veranderen." Profetische hoop is realistischer: **Het hoeft niet te blijven zoals het is**. Waar mensen alleen chaos zien, probeert de profeet opnieuw ruimte voor toekomst te openen: wijzen op een mogelijkheid van 'een nieuwe schepping'.

- Wat is het verschil tussen **hoop en optimisme**? Welke van deze twee uitspraken is volgens jou gevaarlijker: “*Alles komt wel goed*” of “*Er verandert toch nooit iets*”?
- Moet de nadruk in onze verkondiging vooral liggen op **waarschuwing, schuld...** of op hoop (wijzen op de mogelijkheid van ‘een nieuwe schepping’)?

En theologie?

We gaven al aan dat de boodschap niet zozeer theologisch-leerstellig is, maar eerder te maken heeft met het (samen-) leven. Dit betekent niet dat er geen theologische elementen aanwezig zijn. De profeten doen wel degelijk aan theologie, maar zelden als abstracte leer. Hun vraag is veeleer: als JHWH werkelijk de enige God, Schepper, bevrijder en rechtvaardige God is — hoe kunnen wij dan leven zoals wij leven?

1/ God versus afgoden: Dit is meer dan een discussie over ‘de juiste godsdienst’. Afgoderij gaat bij de profeten vaak samen met machtspolitiek, morele ontaarding, geweld, uitbuiting, ... Een verkeerde god brengt uiteindelijk ook een verkeerde samenleving voort. Dit is wat de profeet **Hosea** aangeeft (4:1-13). Het hoofdstuk begint met: geen trouw, geen liefde, geen kennis van God; vervolgens vloeken, liegen, moorden, stelen, overspel en bloedvergieten (vv. 1-2). Daarna komen cultische ontsporing, afgoderij en het “raadplegen van hout” ter sprake (vv. 12-13). Eén grote samenhande crisis dus. **Jeremia 7:9-10** noemt naast elkaar: stelen, moorden, overspel, meeneed en offers brengen aan Baäl - waarna men doodleuk naar de tempel komt.

2/ God als Schepper: De Schepper staat voor al wat TOV is, mooi en goed en juist. Alles wat het licht verdraagt. Geen chaos, maar orde – waar alles en iedereen een plaats heeft. Bovendien is Elohim niet enkel Schepper maar ook herschepper (Jesaja 65: een nieuwe hemel en een nieuwe aarde). Dit opent hoop: de Schepper kan ook nieuwheid scheppen en orde brengen in de chaos. Tegelijk is dit een oproep voor ons mensen om datzelfde TOV na te streven.

3/ God is rechtvaardig. Dat is geen abstracte eigenschap. Als God recht doet, kan een maatschappij die weduwen, wezen, armen en vreemdelingen vertrapt niet tegelijk beweren Hem trouw te dienen. Vandaar dat profeten, zoals Amos bv., bijna systematisch een verbinding maken tussen eredienst en gerechtigheid. Zelfs Abraham, die ons lesboekje ook ‘profeet’ noemt, kreeg dit mee als opdracht: “*Ik heb Abraham uitgekozen, hij moet zijn zonen en zijn verdere nakomelingen voorhouden de weg te volgen die ik wijs, door rechtvaardig en goed te handelen.*” (Gen 19:19)

4/ Kennis van God. In christelijke leerstellingboeken krijg je vaak een heel hoofdstuk met uitleg over hoe God is. Hier wordt graag **Hosea 4:6** geciteerd: “*“Mijn volk gaat te gronde door het gebrek aan kennis.”* Het ‘gebrek aan kennis’ gaat dan echter wel over het vergeten of verwerpen van Gods TORAH (raadgevingen ‘opdat het u wélga’) en verbond. **Jeremia 22:16** zegt over koning Josia dat hij “*recht en gerechtigheid handhaafde*” en “*het recht van armen en behoeftigen beschermde.*” En dan komt de conclusie: “**Is dat niet Mij kennen?**” **Amos** (H. 5) plaatst “*zoek God, en leef*” en “*zoek het goede en niet het kwade, dan zullen jullie leven*” naast elkaar. En ook hier gaat het heel concreet over recht en gerechtigheid.

- **Kan theologie te abstract en theoretisch worden?** Als God werkelijk Schepper, bevrijder en een rechtvaardige God is, wat betekent dat dan voor de manier waarop wij leven?
- Is de vraag “*Wat geloof je?*” voldoende, of zouden we vaker moeten vragen: “**Wat doet je geloof met je?**”
- Praat met elkaar over de **actuele relevantie** van de 4 voorbeelden hierboven .

En toekomst?

Wanneer het gaat over de toekomst dan is het heel anders dan ‘waarzeggerij’. Eerder: “Als jullie zo doorgaan, waar loopt het dan op uit?” Toekomstwoorden van de profeten zijn geworteld in het **heden**. Onrecht, militaire arrogantie, corrupt leiderschap, het negeren van kwetsbaren, andere goden vereren... dat alles heeft concrete consequenties.

En ook dit is belangrijk: het is geen goed idee om het N.T. in O.T.- teksten te proppen. Zeggen dat Abraham na de ervaring met zijn zoon op de berg Moria het hele verlossingsplan met Jezus’ dood begreep, is een grote brug te ver. En wanneer bv. Jesaja toekomstbeelden schetste, ging dat in de eerste plaat om herstel na de ballingschap. Ook heel wat messiaanse profetieën situeerden zich in datzelfde kader. En, met alle respect, misschien moeten we ook niet bij elke profeet de overstap maken naar E.White, zoveel millennia later...